

GEÇİKMİŞ BİR KİTAP TANITIM YAZISI-1:

AYDINLIĞA MEKTUPLAR (1928-1937)

Tam da yazılığa çıkmaya hazırlanıyordum. Gâlibâ da hareketimden bir gün önceydi. Gazeteye "hoşça kalın" demek üzere uğradığımda bir kitap paketi uzatıldı, hemen açıp baktım; İzmirli avukat ağabeyim Güney Dinç'ten geliyor. Adının genç olduğuna bakmayın, benden bile birkaç yaş büyük, fakat gençlere taş çıkartacak kadar verimli ve çalışkan bir insandır. Kariyerinde 1998 yılında Çağdaş Hukukçular Derneği'nin verdiği 'Hukuk Mücâdelesinde Emek Ödülü' ve bir düzineyi aşan kitap vardır.

Kitabı tatilimin ilk iki gününde soluksuz okudum, notlar aldım. **Not almadan, kısa özetler çıkarmadan kitap okumak budalalıktır; çünkü yazıya dökülmedikçe nerede nelerin anlatıldığı, kaba çizgileriyle bile olsa, bellekten silinip gider. Vaktiyle bu yöntem bize öğretilmediğinden** (hoş daha sonraki yıllarda da el yordamıyla bulmuşumdur) **birçok ünlü romanda neler anlatıldığını, gördüğüm hit filmlerin konularını hiç hatırlamıyorum.**

Ne ki tatilde olduğumdan bu kitabı tanıtan bir yazı kaleme alamadım; tatil dönüşümde ise, referandum öncesi ve sonrası, ülkenin yoğun gündemi bu yazıyı yayınlamama imkân vermedi. Bu ara biraz soluk alıp gecikmiş görevimi tamamlama fırsatı yaratabildim.

Sizler Güney Dinç'i benim Kuyruk Acısı (1) başlıklı yazımda tanıdınız, orada Balkan Savaşı sırasında Bulgarlara esir düşen dedesinin derlediği karikatür, illüstrasyon, fotoğraf ve kartpostallardan hareketle yazdığı 'Kartpostallarla Balkan Savaşı' kitabından söz etmişim. Daha sonra onun adına 'Çevre ve İnsan Hakları' kitabından alıntıladığım satırlarla 'Avrupa'da Çingene Hakları' (2) yazımın dipnotunda rastladınız.

Gönderdiği kitap Yapı Kredi Yayınlarından çıkan son eseri:

Aydınlığa Mektuplar (1928-1937)

Tarihlerden anlaşılacağı üzere Latin harfleriyle yazıya geçişimizden başlayarak Atatürk devrimlerinin ardı ardına geldiği bir dönemde, gazetelere gönderilen okur mektuplarının taranmasından oluşmuş bir seçki bu. Güney Dinç o yıllar arasında yayımlanan binlerce gazeteyi gözden geçirerek hazırlamış. **Anladığım kadarıyla anılan yıllarda gazeteler bireylerin resmî kurum ve kuruluşlarla arasındaki sorunları kovalamakta, diğer bireylerle ilişkilerinde hakemlik etmekte, bugünün ombudsmanlık (kamu denetçiliği) görevini yapmakta imişler.**

Okudukça eski hayat tarzlarının nasıl dönüştüğünü, kurumların nasıl yeniden şekillendiğini görüyorsunuz. Halkın kaleminden bir dönemin sorunlarıyla, eğilimleriyle, bugüne benzeyen ve benzemeyen özellikleriyle tanışılıyorsunuz. Öyle bir seçki ki bu, altı ana başlık altında Türkiye halkının, değişim ve dönüşüm dönemine, kadın-erkek ilişkilerine, çalışma hayatına, hukuk süreçlerine ve kentte yaşamaya ilişkin düşüncelerini, şaşırtıcı, eğlendirici ve düşündürücü yönleriyle yansıtıyor. Yer-yer dönemin ünlü karikatüristlerinin çizgileriyle bu değişimin mizâhî yönünü algılıyorsunuz.

Ekin bahçesi (değişim-dönüşüm)

Örneğe, birinci bölümde yer alan, dilin özleşmesine karşı duranların hicvedildiği sağ üst köşedeki şu karikatüre bakın; üstâd Ramiz Gökçe, 27 Eylül 1934'de Akbaba'da çizmiş.

Size yine birinci bölümden bir okur mektubunu aktarayım; Aksaray Kazgahâni mahallesinden Adnan isimli bir okur 25 Şubat 1931'de yazmış:

"Aksaray'da Kazgahâni mahallesinde bir 'Sülüklü Caddesi' vardır. Rica ederim, bu ne biçim isimdir? Lisânımızda güzel ve mânâlı isimler yokmuş gibi, tutmuşlar da caddeye bu ismi koymuşlar. Kimbilir bilmediğimiz nice mahallelerde bunun gibi mânâsız isimler vardır. Bu mahallelerden bu gibi biçimsiz isimleri kaldırarak yerlerine büyük âlim adamlar ile meşhur vatan kahramanlarımızın isimleri konya daha iyi değil mi?"

Aynı şeylerden bugün de yakınıyoruz. Hâlâ Uzunkaldırım'dan inilen Neboysa sokağı adı kaldırılmadı. Neboysa Bulgarcaymış, ileri falan gibi bir anlamı varmış. Kaç kere yazdım, neden ilk Edirne Târîhi 'Enîsü'l Müsâmirin' yazarı Abdurrahman Hibri Çelebi'nin adı bir caddeye konulmamıştır? Edirne Tarihi denilince her yazarın kaynak olarak kullandığı Ahmed Bâdî Efendi'nin kitapları Selimiye Kütüphanesine bağışlanmıştır da, adı hangi kütüphaneye verilmiştir? Kıyık'ın son mahallesi Dr. Rifat Osman adını taşıyor, Kıyıklılar herhalde Dr. Rifat Osman'ı tanıyorlardır. Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver gibi "söz biter, Edirne bitmez!" özdeyişinin sâhibi nerede anılıyor?

Bakın 15 Kânunusânî'de (Ocak) Mustafa Nuri Bey Son Posta gazetesinin halk sütunu köşesine ne yazmış:

"Birkaç senedir uzun ve ilmî yazılar göremiyorduk. Şimdi gazetelerde ilmî yazılar arıyoruz. Geçen gün çıkan Yeni Türk mecmuasındaki uzun tetkik ve ilim yazılarını seve-seve ve yorulmadan okudum. Harf inkılâbı feyizlerini göstermeye başladı."

Hep o şarkılar

Evde, okulda, sokakta, karakolda dayak, insanlarımızın değişmeyen yazgısıdır. Cumhuriyet Gazetesi aşağıda okuyacağınız yakınmayla ilgili olarak 'Polis müdürü beyin nazar-ı dikkatine' diye başlık atmış:

"Bundan bir ay evvel oğlum Behçet'i Şehremini merkezinde (karakol) fenâ halde dövdüler. Ağzından, burnundan kan geldi. Adliyece istidâm (dilekçem) zâbitaya havâle edildi. Oğlumun muayenesinde dayak eseri görülmesin diye kendisini 10 gündür merkezden merkeze dolaştırıyorlar."

İnegöl Cuma mahallesinden Hacı Mehmet oğlu A. Remzi ise, kız mektebi müdürünün 13 yaşındaki kızkardeşinin göğsüne tekmeyle vurduğundan, kardeşinin hastalandığından yakınıyor ve "nazar-ı dikkati celbederim" diyor.

Bitmeyen kavga (çalışma hayâtı)

Osmanlı Devletinin en büyük handikapı, sanayi devrimini gerçekleştirememiş olmasıdır. Bunun nedeni bir kapitalist sınıfın yaratılamamasıdır; pâdişâhın kişisel servetlere her an el koyma yetkisinin bulunması, bu yüzden servet sâhiplerinin gerekli-gereksiz vakıflar kurarak evlâtlarını servetten bir nebze yararlandırmak istemeleri, sermaye birikiminin engeli olmuştur. Tabii bir de gelişmekte olan sanayiî, emperyalist ülkelerin kapitülasyonlar yoluyla engellemiş olmaları da önemli bir nedendir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, kapitülasyonları kaldırmaktan başka, ülkedeki yabancı sermaye kuruluşlarını hızla millileştirme yoluna gitmiştir. Fakat bu ülke yöneticilerinin kişisel hırsları en başta rüşvet, görevi kötüye kullanma, adam kayırma gibi her türlü yoldan sermaye biriktirmeleri engellenememiştir. Kitabın üçüncü başlığı budur.

Son Posta'nın kari (okur) gözü ile gördüklerimiz köşesinde Sıraselviler'den Ruşen imzâlı bir yakınma:

"Hemen bütün Avrupa hükûmet merkezlerini gezdim, şehrimizdeki tramvay, vapur, şimendifer, sinema, elektrik, havagazı ve su şirketleri gibi pahalılığı artıran müessese görmedim. Bu işsizliğe, bu parasızlığa nisbeten bu fiyatlar dehşettir. Halkın menfaati için behemahal bunların çâresini düşünmek elzemdir."

Bu da Cumhuriyet halk sütununda işçi M. Cemâl'in yakınması:

"Ben Yedikule'de Refail Avram Biraderlerin debbağhânesinde makinist muavini idim. Bir ay evvel ustam Yunanlı Vasil, nâhak (haksız) yere yol verdi. İşime nihâyet verildiğinde değilim. Fakat böyle bir adamın Türk toprağında çalışması ve bir Türk'ün ekmeğine mâni olması doğru mudur?"

14 Kânunuevvel (Aralık) 1931 tarihli, Sandıklılı okurlardan Arif'in mâruzâtı ilginçtir:

“Çiftçi yardım istiyor, zavallı çiftçiye bankalar ümit ettiğimiz kadar yardım etmiyor. Ziraat Bankası ağalara yardım ediyor. Bu bankanın yerine çiftçiye hakikaten müfit (yararlı) olacak bir banka yapalım. Yahut bu bankayı o hâle getirelim.”

Ya Çatladıkayı'dan Haşim B.'nin önerisine bakar mısınız:

“Azizim memleketimizde hâlâ bir konserve fabrikamız yok. Anadolu'nun en ücrâ yerlerinde bile Avrupa balık konserveleri yeniyor. Biz de balıklarımızı denize döküyoruz. İstanbul'da bir konserve fabrikası yapılmalıdır.”

Biz nasıl ülkeymişiz ki, konserve fabrikamız bile yokmuş. Nerelerden nerelere gelmişiz, inanamıyorum.

Ben de aldım başımı gidiyorum. Bilgisayarın sözcük sayısını gösteren kutucuğundaki sayıyı görmesem, kendimi frenleyemeyeceğim. Çâresiz yazıyı ikiye çıkaracağım.

1. Yenigün, 17 Kasım 2008
2. Yenigün, 19 Kasım 2009